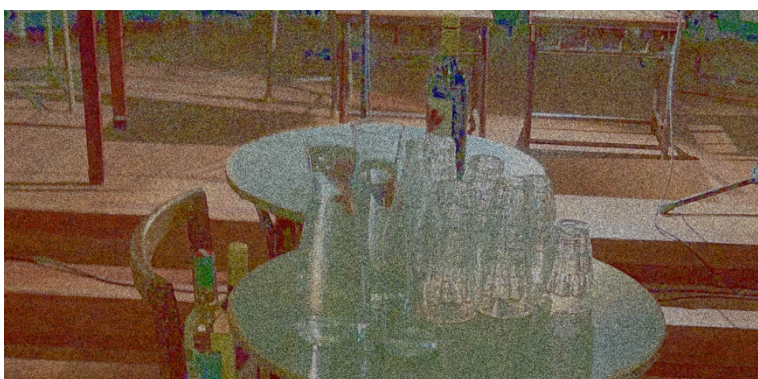

maandag drie april is er weer republiek in de balie komt dat zien

-teksten gezegd en gelezen tijdens onze voorstelling van
'de republiek' in de balie op maandag 3 april 2023.

introductie

hans dagelet

samuel beckett

uit: uit: textes pour rien 1950

(voor johan leysen)

laat maar, ik wou net zeggen laat dat allemaal maar gaan.
doet er niet toe wie er wat zegt, iemand heeft gezegd dat
iemand gewoon wat zegt. er komt een begin, ik zal erbij
zijn, ik zal het niet zijn, ik zal hier zijn, ik zal zeggen dat ik
ver weg ben, ik zal het niet zijn, ik zal niets zeggen, er
gaat een verhaal komen, iemand gaat proberen een ver-
haal te vertellen. ja, weg met dat ontkennen, alles is on-
echt, er is niemand, dat weten we wel, er is niets, weg

met die frasen, laten we bedrogen worden, bedrogen
door de tijd, bedrogen door alle tijden, totdat alles voorbij
is. hier, hier vertrekken en dan verder trekken, of hier blij-
ven, maar dan gaan en staan. ga eerst eens bewegen, er
is een lichaam nodig, zoals vroeger, ik zeg niet nee, ik zal
nooit meer nee zeggen, ik ga mezelf een lichaam noe-
men, een lichaam dat beweegt, naar voren, naar achte-
ren, dat omhoog en omlaag loopt, al naar behoefte. met
een heleboel ledematen en organen, om nog eens mee
te leven, om zich mee staande te houden, even maar, dat
ga ik leven noemen, ik ga zeggen dat ik het ben, ik ga
rechttop staan, ik ga niet meer denken, ik zal het te druk
hebben met staan, met me staande te houden, me te ver-
plaatsen, stand te houden, met de volgende dag te berei-
ken, de volgende week, dat is genoeg, een week is wel
genoeg, een week in de lente, dat is opwekkend. het is
voldoende om te willen, ik ga willen, ik ga me een li-
chaam wensen, een hoofd, een beetje sterkte, een beetje
moed, daar ga ik me op toeleggen, een week heb je er
gauw opzitten dan weer terug naar deze verwarde plaats,
ver van de dagen, de dagen ver weg, het zal niet makke-
lijk gaan.

dan natuurlijk die overbekende vraag: waarom ben je ge-
komen? die vraag waar geen antwoord op is, zodat ik ant-
woordde voor de verandering of bij toeval of het is het lot.
ik kan niet blijven, ik kan niet weggaan. benieuwd hoe
dat afloopt. niet weggaan. benieuwd hoe dat afloopt.

florian diepenbrock

boris pasternak

uit: zjivago gedichten 1957

vertaling: margriet berg en marja wiebes.

hamlet

't wordt al stil. ik sta nu op de planken.

met mijn rug tegen de deurpost aan
tracht ik uit de verre echoklanken
op te vangen hoe 't mij zal vergaan.

't duister is op mij gericht, er keren
duizenden binocles zich naar mij.
laat de kelk aan mij voorbijgaan, here,
abba vader, zo dat mogelijk zij.

lief is mij uw vaderlijk vermanen,
en ik ben tot deze rol bereid.
maar vandaag speelt hier een ander drama.
gun mij deze keer nog wat respijt.

maar de loop van 't stuk is als het leven.
't eind is onafwendbaar, ligt al vast.
'k sta alleen, door huichelaars omgeven.
leven is bepaald geen lichte last.

pasternak

annette kouwenhoven
virginia woolf 1927
uit: schrijversdagboek 1

woolf

maandag 21 februari

waarom niet eens een ander soort toneelstuk bedacht:
bijvoorbeeld aldus:

vrouw denkt

hij doet.

orgel speelt

zij schrijft.

zij zeggen:

zij zingt.

nacht spreekt

zij missen
zo iets zou het moeten worden, geloof ik
-al zie ik nu nog niet wat. los van feiten; vrij; én toch
toegespitst; proza en toch poëzie; een roman zowel als
een toneelstuk

jan joris lamers

olga tokarczuk

uit 'de tedere verteller' 2020

vertaling: charlotte pothuizen en dirk zijlstra

toen ik in de jaren negentig van de vorige eeuw een huis
kocht in het klodzko-dal, begon alles rondom ineens te
fluisteren. de altijd vochtige stenen trap naar de kelder,
het beekje waaraan nog altijd de resten van een
watermolen stonden, de stenen op de akkergrenzen, de
beuken van de kerk in nowa ruda ... het was een vreemde
toestand, een soort van -om dat woord maar te gebruiken
-bezetenheid. alle plaatsen die ik toen leerde kennen,
leken me veellagig, vol meer of minder vanzelfsprekende
betekenissen. uit het genoemde gefluister en een hele
massa vage informatie, gevoelens en vermoedens
begonnen de plots van verschillende verhalen
tevoorschijn te komen, die erom vroegen opgeschreven
en met anderen gedeeld te worden.

wat ik over de dingen zeg, gold ook voor de mensen, en
vooral voor degenen van wie ik dacht dat ze op deze plek
waren opgekomen en er met hun hele hebben en
houden bij hoorden.

meneer ch. bijvoorbeeld, wiens geboortjaar wisselde en
afhing van zijn humeur. nog altijd weet ik niet hoe oud
hij is. een jongen uit een groot bergbewonersgeïin uit
zab in podhale. als tiener werd hij als dwangarbeider
meegenomen naar duitsland, waar hij doof werd. hij
keerde na de oorlog niet terug naar huis, maar vestigde

zich in de buurt van nowa ruda. hij leefde zogezegd
voorbeeldig en werkte jarenlang bij de stadsreiniging. hij
was ongelukkig getrouwd met een vrouw die hem al gauw
verliet. jarenlang woonde hij alleen in een huisje in een
verlaten uithoek en verdiende wat bij met het
vervaardigen van bezems en het maaien van gras. hij
werd een van de belangrijke personages in 'huis voor de
dag, huis voor de nacht', ook al is hij zich daar
waarschijnlijk niet van bewust, want hij kan niet lezen.
verder: mevrouw k., wier man de hele weg van de oka
naar berlijn te voet aflegde en een tiental kilometers van
huis om het leven kwam door een verdwaalde kogel. en
meneer p., een duitser, die eigenlijk hiervandaan kwam,
uit het dorp, die als vijftienjarige bij de wehrmacht
ingelijfd werd. na amper een paar dagen dienst werd hij
krijgsgevangen gemaakt en bracht tien jaar in siberië
door (wanneer hij het erover heeft, huilt hij). of de
gezusters b.b. -die in siberië geboren zijn, in een
plaggenhut. toen ze hun huis in de omgeving van lwów
kwijtraakten, gingen ze met hun moeder in een oude
duitse herberg wonen, die ze eerst uitbaatten en
vervolgens zagen vervallen. nu houden ze bijen.
ik trachtte personages als meneer ch. vertrouwd te maken
door hun levensloop in het boek aan te vullen. dat
probeerde ik te doen op een manier die hun privacy en
waardigheid niet zou schenden. ik had de indruk dat ik
hun door hen te beschrijven een hoger bestaansniveau
gaf, een collectieve identiteit, dat ze zo op een bepaalde
manier bestand raakten tegen de vergankelijkheid, dat ik
hen redde.

en soms riep ik personages in het literaire leven die in
werkelijkheid niet bestonden, maar eigenlijk wel hadden
kunnen bestaan. ik had zelfs het gevoel dat ze zouden
moeten bestaan om een pijnlijk gemis in de reële wereld
aan te vullen.

op het gebied van het zogenaamde verzinnen gebeurden soms vreemde dingen, die ervan getuigden hoe scherp mijn waarneming en onvanzelfsprekend de wereld was. in een van mijn boeken bedacht ik het personage marta, de beschermvrouw van het dal, een oudere vrouw die alleen aan de rand van het bos woonde. veel lezers is ze bijgebleven -ze had vast iets van een archetypische oude vrouw, een wijze, in zich. het is vreemd, maar veel lezers hadden een detail van marta's kleding onthouden -de uitgelubberde knoopsgaten van haar vest. het gebeurde bovendien weleens dat een bijzonder verbeterde lezer naar het dorp kwam en daar naar 'het huis van marta' vroeg, dat natuurlijk nooit in die werkelijkheid had bestaan. toen ik vele jaren later de kleinkinderen van de bouwers van mijn huis leerde kennen, die nu in duitsland wonen, voelden we ons een beetje als familie. al lezend in mijn boek herkenden ze de plaatsen uit hun jeugd, en ze besloten hun verleden op te zoeken. op een dag kwamen ze bij mijn huis en toen gebeurde er iets heel vreemds -ik weet niet eens hoe ik het moet vertellen, want de brutale metafysica ervan brengt me van mijn stuk. maar ik zal het proberen.

mijn gasten hadden oude foto's, waaronder foto's waarop hun hele familie in een van de kamers van het huis dat nu van mij is stond. te midden van de zorgvuldig neergezette verwanten, bestaande uit mannen (sommige in wehrmachtuniform), vrouwen en kinderen, zat een oudere dame met glad naar achteren gekamd haar in een vest met uitgelubberde knoopsgaten. toen ik haar wat beter bekeek, liep er een rilling over mijn rug. 'wie is dat?' vroeg ik. 'o, dat is mijn oma, marta, antwoordde siegfried monter en trots.

naar het schijnt overkomt dit soort dingen ook anderen, maar ik voel me niet geroepen om ze te verklaren. ik kan me slechts beroepen op de autoriteit van thomas van

aquino, die velen aansprak. in navolging van aristoteles definieerde hij alle fictie positief - als een vorm van waarheid. er zijn ook personages die al kant-en-klaar in je psyche zitten, jarenlang bijna niet veranderen en op het juiste moment wachten om tevoorschijn te komen, om met al hun lichamelijkheid en geestvermogens, met hun literaire leven uit het doosje te springen. in mijn geval was de monnik paschalis uit huis voor de dag, huis voor de nacht zo'n kant-en-klaar personage -een jonge man(?), die niet zeker is van zijn seksuele en genderidentiteit en steun zoekt in de legende over sint-ontkommer, kümmernis, die door jesus zelf werd geholpen zich te bevrijden van haar culturele sekse door haar een nieuw voorkomen te geven. (hier een uitweiding: toen ik deze zin noteerde belde mijn man om me te melden dat ene conchita wurst, een vrouw met een baard, of eigenlijk een dragqueen, het eurovisiesongfestival had gewonnen. dat bewijst precies waarover ik nu schrijf en wat zo prachtig te zien is als creatieve processen aandachtig worden bestudeerd -het in tijd en ruimte gelijktijdig optreden van niet-gerelateerde gebeurtenissen, wat jung 'inventieve synchroniciteit' noemde, (waaraan ik jullie met een vrolijke glimlach herinner.) enige tijd na het voltooien van het genoemde boek, waarbij paschalis kant-en-klaar aan me verschenen was om zijn rol te spelen, en ik de tijd niet had gehad om me af te vragen waar hij eigenlijk vandaan was gekomen, was ik wat papieren aan het opruimen en kwam in een van de vergeelde schriften uit mijn middelbareschooltijd het begin van een verhaal tegen, waarvan ik er toen vele begon, maar die meestal niet verder kwamen dan de eerste twee pagina's. daar trof ik paschalis in zijn smoezelige habijt, met zijn blote voeten, onzeker over wie hij in wezen was en wat het eigenlijk inhield om een vrouw of man te zijn. blijkbaar had ik die monnikenfiguur ooit bedacht en was haar

vervolgens vergeten, maar ze wachtte geduldig af (waar?) tot ik schrijfster zou worden, een huis in het klodzko-dal zou kopen en in wambierzyce een vrouw met een baard, kummernis/wilgefortis, tegen zou komen, die de monnik terugriep uit het verleden, waarna ik hem in het klooster in broumov neer zou zetten, waarvandaan hij het landschap van het dal zou bekijken alsof hij door de vensters van mijn huis keek.

ik sta mezelf een benadering van het onderwerp toe die de rationele argumentatie overstijgt; maar we worden geen schrijver om niet van de algemeen aanvaarde normen voor bewijsvoering af te durven wijken en ons leven te verdoen aan het maken van voetnoten of het citeren van andermans meningen. we moeten ons eerder op een bepaalde manier overgeven aan wat rond en in ons spreekt, ons openstellen voor onze voorbestemming, voor ons daimonion.

er is een citaat dat een belangrijke bijdrage levert aan het onderwerp, namelijk een citaat uit de staat van plato: 'toen alle, psyche's hun leven gekozen hadden, verschenen ze voor lachesis in de volgorde van loting. zij gaf ieder de levensgeest [het daimonion wordt bedoeld, ot] mee die hij had gekozen. die droeg dan de verantwoording voor zijn leven en moest zorgen dat het gekozene in vervulling ging. de levensgeest bracht de psyche eerst naar clotho tot onder haar hand en de omwenteling van de spil, en maakte daarmee de bestemming ervan geldig: het resultaat van loting en eigen keus. na daar contact te hebben gemaakt, bracht hij hem verder naar de plaats waar antropos spint om te maken dat de draden van het hem toegesponnen lot niet meer omgedraaid konden worden. vandaar ging hij dan zonder omdraaien onder de zetel van onvermijdelijkheid door. wanneer je terugkijkt op je leven, kun je een perspectief vinden dat een soort rode draad onthult, alsof de ene

mogelijkheid, de ene soort potentialiteit sterker was dan de andere. ik wilde op mijn twaalfde al schrijfster worden en daar heb ik harde bewijzen voor -onder het beginnetje van mijn eerste roman met de originele titel heksen had ik met kinderlijke letters genoteerd: 'ik ga boeken schrijven!' en sindsdien hebben elke stap en elke levenskeuze me op een min of meer voor de hand liggende -en soms helemaal niet voor de hand liggende-maniër die kant op geleid. het verwerpen van het idee om pools te gaan studeren in waarschijnlijk de terechte overtuiging dat het me zou doen walgen van literatuur en me mijn lezersonschuld zou ontnemen; het werk van psychotherapeut, dat voornamelijk neerkwam op het luisteren naar andermans verhalen, en als gevolg daarvan de conclusie dat ons begrip van de wereld bestaat uit verhalen en hun interpretatie; de uitgeverij die ik oprichtte om jung uit te geven (wat me niet lukte); het vertrek naar het ruige platteland en de ontdekking wat een enorme voedingsbodem eenzaamheid en de aanwezigheid van natuur voor de verbeelding zijn, het instinctief wegblijven van het centrum, waarvan de hectische activiteit en eeuwige honger naar prikkels zowel inspireren als de schrijversindividualiteit vernietigen; en tot slot reizen, mijn activiteiten en banen, de dieren en de mensen die ik op mijn weg ben tegengekomen - vandaag de dag zie ik dat dat alles nodig is geweest, ja, zelfs essentieel is geweest om te schrijven.

wat is dat voor methodologie, zou een van jullie kunnen uitroepen - het totaalbeeld achteraf bekijken? dan kan iedereen er wel een orde in vinden.

ik zie hier echter niets ongepasts in dit teleologische perspectief is net zo legitiem als andere. we nemen een vergelijkbaar standpunt in wanneer we de menselijke evolutie beschouwen. door te kijken naar de vorige stadia

zijn we in staat om in de miljoenen toevallige veranderingen die draaien om aanpassing aan de omgeving een bepaalde lijn waar te nemen, die ervoor heeft gezorgd dat de mens is wat hij is.

james hillman, een psycholoog en filosoof met een bijzondere voorliefde voor ongewone opvattingen, meent dat er zoiets bestaat als een zelfbeeld waarmee we ter wereld komen. het is een soort eikel waaruit later een boom groeit. het is dan nog geen boom, maar in dat kleine stukje materie zit al het hele potentieel 'van die eik of ceder. misschien weten jullie dat al, horen jullie de bladeren van jullie grote boom al ruisen?

beste schrijfcollegas, jonge adepten van dit merkwaardige beroep, schrijven is een hel, een constante marteling, gekookt worden in teer. het tergt, verwoest de ruggengraat, neurotiseert, zorgt ervoor dat je in het krijt treedt, genomineerd wordt, aanvragen doet, commentaar geeft, een gemene recensent verwenst en je nerveus in de vingers bijt na een slechte recensie. maar schrijven is tegelijkertijd de hemel: het geeft je een gevoel van macht, je mag voortdurend doen wat je het liefste doet, het geeft je de mogelijkheid om je bezig te houden met interessante zaken en mensen, dwingt je ertoe te denken en allerlei zaken van een ongebruikelijke kant te benaderen, laat je jezelf constant afvragen wie je bent, ontwikkelt je empathie en zorgt ervoor dat je anderen beter begrijpt. en het bevrijdt je van de plicht om 's ochtends vroeg op te staan voor je werk en je af te beulen voor andermans gewin.

ik denk dat literatuur altijd gepaard gaat met een soort onbaatzuchtigheid. natuurlijk willen wij, auteurs, behagen en indruk maken. het is vanzelfsprekend dat we complimenten en aandacht verwachten. dat is menselijk. maar we willen ook iets schrijven dat vanuit algemeen

oogpunt waardevol is. als je goed kijkt, kun je duidelijk zien dat elk goed boek onze wereld een beetje verandert - dankzij een boek verschijnen personages, vragen en ontdekkingen die er voorheen niet waren. vóór proust en prus zag alles er immers een beetje anders uit dan na hen.

ik wens jullie dat jullie zullen kunnen scheppen in een wereld waarin jullie werk met interesse en respect tegemoet zal worden getreden. waarin critici die een lange zorgvuldige recensie over je roman kunnen schrijven uit de dood opstaan. waarin bij de grote kranten elke week een dikke literaire bijlage verschijnt vol uitgebreide besprekingen en diepgravende analyses, waarin trends gevolgd worden en levendig gediscussieerd wordt, met ingezonden brieven van leraren uit de provincie die bezorgd zijn over de toestand van de literatuur. ik wens jullie dat jullie niet in idiote televisieprogramma's hoeven te verschijnen, waar alles wat jullie hebben gezegd wordt weggeknipt op één vermakelijke zin na, en dat jullie je er niet toe laten dwingen om met je intimiteit te koop te lopen zodat jullie namen langer op de bestsellerlijst blijven staan. ik wens jullie ook dat jullie blij zullen zijn met het succes van jullie collega's en dat jullie maar zelden last krijgen van leedvermaak - veel goede literatuur verhoogt de standaard en brengt iedereen vooruit. en bovenal wens ik dat jullie lezen, niet schrijven, omdat ik geloof dat lezen de essentie is van het fenomeen literatuur.

dit werd prachtig verwoord door virginia woolf in 'modern fiction': 'we schrijven uiteindelijk niet beter; het enige wat gezegd kan worden is dat we in beweging moeten blijven, nu eens een stukje die kant op, dan weer die, maar met een circulaire neiging als je het spoor van die beweging van de juiste hoogte bekijkt. het hoeft niet

gezegd te worden dat we geen aanspraak kunnen maken om dat gezichtspunt ook maar heel even in te nemen. op de grond, in de mensenmassa, half verblind door het stof, kijken we jaloers om naar de gelukkigere krijgers wier strijd gewonnen is, en wier prestaties zo'n serene sfeer van vervulling uitdragen dat we nauwelijks kunnen nalaten te fluisteren dat de strijd voor hen niet zo zwaar was als voor ons.'

tokarczuk

maureen teeuwen

konstantin paustovski

uit: 'verre jaren' 1946

vertaling: wim hartog

de adelborst

de lente in kiev begon met het buiten de oevers treden van de dnjepr. zodra je even buiten de stad sta de vladimirberg opging, strekte een blauwige waterzee zich voor je ogen uit. maar behalve door de dnjepr werd de stad ook overstroomd met stralend zonnelicht, frisheid en een warme geurige wind. op de bibikovski-boulevard kregen de piramidepeppels kleverige blaadjes. in de straten rondom hing een geur van wierook. uit de takken van de kastanjes piepten de eerste doorzichtige

verfrommelde blaadjes, bedekt met rossig dons. pas als in de kastanjabomen gele en roze kaarsen begonnen te bloeien, was het volop lente. uit de eeuwenoude tuinen drong in vlagen frisse koelte, de vochtige adem van jong gras en de ritseling van pas ontvouwen blaadjes de straten in. tot over de trottoirs van de kresjtsjatie-boulevard kropen rupsen. de wind veegde de verdroogde bloesem op hopen. meikevers en vlinders vlogen zo maar de tram in. 's nachts zongen de nachtegale in de voortuintjes. peppeldons rolde als de schuimende branding van de zwarte zee langs de stoepen. aan de wegkant bloeiden gele paardebloemen. boven de breed open ramen van de ijs- en theesalons werden gestreepte zonneschermen opgehangen. op de tafeltjes in de restaurants stonden fris besprenkelde seringetakken. de kievse meisjes keken of er 'geluksbloemetjes' met vijf blaadjes tussen de seringgen zaten. hun strooien hoeden wierpen een ivoren schaduw over hun gezicht dan kwam de tijd van de kiever tuinen. ik was er de heledag zoet. ik kwam alleen nog thuis om te eten en te slapen. ik kende ieder hoekje en gaatje van e immense botanische tuin met zijn steile hellingen, zijn vijver en de dichte schaduw van zijn eeuwenoude lindelane. maar het allerliefst was ik in het marinski-park, vlak bij het lipki-paleis. het keek uit op de dnjepr. driemanshoge muren van witte en lila senngen zoemden en wiegden onder de bijenzwermen. midden op de grasvelden spotten fonteinen omhoog. een brede gordel van tuinen strekte zich langs de rode kleiachtige steile oevers van de dnjepr uit: het marinski- en het dvortsovy-park, de tsarski- en de koepetsjeski-tuin. vanuit de laatste had men een vermaard uitzicht op de podol. dat was de grote trots van de bewoners van kiev. in de koepetsjeski-tuin speelde de hele zomer een symfonie-orkest. de enige storende noot vormde daar soms het lang aanhoudende geloei van de

boten op de dnjepr. de laatste in deze rij van tuinen aan de dnjepr was de vladimirheuvel. daar stond het standbeeld van vorst vladimir die een groot bronzen kruis in de hand hield. er waren gloeilampjes op het kruis geschroefd. 's avonds werden deze aangedaan en het verlichte kruis hing dan hoog in de hemel boven de heuvels van kijev. de stad was in de lente zo fijn dat ik niet begreep waarom mama op zondag nou absoluut met ons naar buiten moest. ze sleepte ons mee naar bojarka, poesjtsja voditsa of damitsa waar veel kijevers een buitenhuisje hadden. ik vond al die op elkaar lijkende huisjes met een tuintje maar stomvervelend en keek in het bos van bojarka onverschillig naar de kwijnende bomen van de nadson-laan, en damitsa kon ik al . helemaal niet uitstaan vanwege de onder de denne bomen platgelopen grond die bezaaid lag met peukjes.

op een lentedag zat ik het marinskipark het schateiland van stevenson te lezen. mijn zusje galja zat naast me en las ook.. haar zomerhoed met de groene linten waar de wind mee speelde, lag op de bank. galja was bijziend en had een erg goed karakter. 't was een hele toer om haar uit haar humeur te brengen. die morgen had het geregend maar nu straalde een strakke lente hemel boven ons. alleen de seringen stonden nog wat nat te druppelen. een meisje met strikken in haar haar bleef voor ons stilstaan en begon touwtje te springen. ik kon mijn gedachten niet langer bij mijn boek houden: ik schudde aan een seringengetak. een fijne sproeiregen daalde ruisend op het meisje en galja neer. het meisje stak haar tong naar mij uit en rende weg. galja echter schudde de druppels van haar boek en las verder. precies op dat moment zag ik de man die mijn verbeelding op hol deed slaan en van nu af aan zouden onuitvoerbare toekomstdromen mij nog lang dwars zitten. door de laan

kwam met verende tred een lange adelborst. aan zijn lakleren gordel hing een rechte degen. de zwarte linten van zijn muts met de bronzen ankers bewogen op het briesje. hij was van top tot teen in het zwart. alleen de glimmende goudgalons vrolijkten zijn strenge uniform wat op. in kijev, een stad in het binnenland waar we bijna nooit zeelui zagen, was dit een verschijning uit het verre rijk der legenden, uit de wereld der vliegende schepen en het fregatschip 'pallas', uit de wereld der oceanen, zeeën, havensteden en windstreken, heel de fascinerende wereld waar het romantisch bestaan van zeevaarder mee verbonden is. het was of de degen met het zwarte gevest zo uit het boek van stevenson het marinski-park kwam binnengewandeld. de adelborst kwam voorbij, het zand knirpte onder zijn voeten. ik stond op en liep achter hem aan. galja was zo bijziend dat ze mijn verdwijning niet eens opmerkte. bij het zien van deze man nam mijn verlangen naar de zee vaste vorm aan. hoe vaak had ik mij de in de gouden gloed van de avondstilte nevelige zee en de verre tochten op een schip dat de hele wereld als in een caleidoscoop aan zijn patrijspoorten voorbij liet glijden, niet voorgesteld. god nog an toe, zelfs als iemand het in zijn hoofd gehaald zou hebben mij een van een anker afgebikt stuk roest te doen dan had ik het nog als een kostbaar kleinood bewaard. de adelborst keek achterom. op het zwarte lint van zijn muts zag ik het raadselachtige woord azimuth staan. later kwam ik aan de weet dat dit de naam was van een opleidingsschip van de baltische vloot. ik volgde hem door de jdzavetastraat, dan door de instituutstraat en de nikololaistraat. de adelborst saludeerde de officieren van de infanterie sierlijk maar achteloos. ik schaamde over de lompe vuurvreters van mijn stad. hij keek nog een paar keer om. op de hoek van de menringovskajastraat bleef hij stilstaan en riep mij bij zich. 'zeg joch,' vroeg hij spottend, 'waarom vaar je in

mijn kiel .. zog?' ik liep rood aan en zei niets. 'zo klaar als een klontje, hij droomt ervan zeeman te worden,' raadde de luitenant terwijl hij mij om de een of andere reden in de derde persoon aansprak. 'ik heb geen goeie ogen,' mompelde ik met toonloze stem. de adelborst legde zijn pezige hand op mijn schouder. 'kom op, we gaan naar de kresjtsjatiek,' wij liepen naast elkaar. ik durfde niet op of om te kijken en het enige wat ik zag, waren de zware als een bikkel glimmende schoenen van de adelborst. op de kresjtsjatiek-boulevard ging de adelborst de theesalon semadeni met me binnen en bestelde twee pistacheijsjes met twee glazen water. wij kregen het ijs voorgezet op een klein marmeren tafeltje met drie pootjes. de kille marmerplaat was volgekrabbeld met cijfers. bij semadeni kwamen zakenlieden van de beurs bij elkaar en die rekenden dan daar op de marmeren tafelbladen hun winsten en verliezen uit. zwijgend verorberden we ons ijs. de adelborst haalde een foto van een prachtig volledig opgetuigd korvet met een brede schoorsteen erop uit zijn portefeuille en stak em me toe. neem dit als aandenken. het is mijn schip daarmee ben ik naar liverpool geweest.'

hij drukte me stevig de hand en ging weg. ik bleef een poosje zitten tot ik merkte dat aan het tafeltje naast me een paar zweterige bezoekers met strooien hoeden naar mij begonnen om te kijken. onbeholpen stond ik op en rende terug naar het marinski-park. de bank was verlaten. galja was er niet meer. opeens drong het tot mij door dat de adelborst medelijden met mij had gehad en voor de eerste keer in mijn leven ondervond ik dat medelijden een bittere nasmaak achterlaat. na deze ontmoeting werd ik jarenlang gekweld door het verlangen zeeman te worden. de zee had een ongelooflijke aantrekkingskracht op mij. toen ik een paar dagen met mijn vader mee was geweest naar novorossiisk had ik er maar een glimp van

opgevangen. dat was veel te kort geweest. urenlang kon ik boven mijn atlas zitten turen naar de oceaankusten om onbekende havens, kapen, eilanden en riviermonden op te zoeken. ik had zelfs een ingewikkeld spel verzonnen. ik had een lange lijst opgesteld van boten met klinkende namen: de poolster, walter scott, chingan, sirius. deze lijst werd met de dag uitgebreider. ik was de eigenaar van de grootste vloot ter wereld. uiteraard zat ik in mijn scheepvaartkantoor in sigaretterook gehuld, te midden van bonte plakaten en tijdroosters. de brede ramen keken natuurlijk op de kade uit. de gele masten van de stoomschepen staken vlak voor de ramen omhoog terwijl er achter het gebouw vriendelijke iepen ruisten. de rook van de boten vermengd met de lucht van rotte gezouten vis en de geur van spiksplinternieuwe pakmatten dreef losjes door de ramen naar binnen. ik had een hele reeks bijzondere routes voor mijn schepen uitgestippeld. de meest verborgen hoeken op aarde deden mijn schepen aan. zelfs het eiland tristan da cunha werd door hen aangelopen. ik haalde ergens schepen uit de vaart en liet ze in andere havens aanlopen. ik hield ze allemaal in de gaten en wist op mijn duimpje waar zich op die of die dag de admiraal istomin of de vliegende hollander bevond: de istomin laadde bananen in singapore terwijl de vliegende hollander meel loste op de fär-öer. om zo'n grote scheepvaartmaatschappij te laten draaien moest ik een heleboel kennis vergaren. ik verslond dan ook handleidingen, scheepsregisters en alles wat ergens ook maar iets met de zee te maken had. in die tijd heb ik mijn moeder voor het eerst het woord 'hersenvliesontsteking' horen gebruiken. 'god mag weten wat hij nog 's van al die spelletjes zal krijgen. als het maar niet op een hersenvliesontsteking uitdraait.' ik had horen vertellen dat jongetjes die te vroeg leren lezen hersenvliesontsteking kregen. daarom moest ik om mijn

moeders bezorgdheid alleen maar lachen. het liep er ten slotte op uit dat mijn ouders besloten 's zomers met het hele gezin naar zee te gaan. op het ogenblik geloof ik dat mama hoopte mij door deze reis van mijn overdreven geestdrift voor de zee te genezen. zij dacht dat ik door een direct contact met het voorwerp van mijn vurigste dromen ontgoocheld zou worden, hetgeen altijd gebeurt. ze had het dan ook aardig bij het rechte eind.

paustovski

wim van der grijn
piet mondriaan
uit: 'twee verhalen'
paris 12 april '20

klein restaurantpalmzondag

stoeltjes, geel en blauw. witgedekte tafeltjes-karafen-
blauwe siphons - mensen, onder den luifel op 't terras
en binnen. de glaswand open: 't kleine restaurant uit zijn
grenzen door de zon. alles binnen de groene heesters in
bakken, ook groen. binnen en buiten bezitters van en
sollicitanten voor een dag of een nacht van acht uren,
zegt de 'intran,' in m'n handen. werkman en intellec
tueel. een familie. 'endimanchée.' ik denk aan de

provincie en aan 'zondag.' een parisienne. 'une banane.'
'une chopine de rouge.' 'une religieuse.' 'quatre sous de
pain.' minder soort brood en meer geld, na den oorlog.
achter de heesters op 't trottoir menschen naar rechts en
menschen naar links. meest naar rechts. 'voici monsieur.'
'merci mademoiselle.' rechts de metro en ook de barrière.
de barrière voert naar buiten en de metro naar binnen.
links is de kerk van montrouge en de stad. montrouge is
nu al lang buiten de barrière. bing-bang-bing-bank. de
kerk van montrouge is nog maar steeds waar zij was.
zwarte silhouetten achter de groene heesters. de zon
schijnt zoowel op de zwarte menschen- op zondag zwarter
dan anders- als op de witte tafeltjes- op zondag witter dan
anders. op werkdag alles anders, op dit uur. een uur later:
wèer anders. geen menschen: de stoeltjes, de tafeltjes, de
karafen, de siphons zijn weer 'zichzelf.' wie is zichzelf?
pang! een glas wijn valt om. wie ontvangt alles en blijft
onveranderd? 's winters, 't restaurant wèer anders. het wit
met de ornamenten voor den glaswand verfijnt wat
buiten is. tnar-uats-er, reuzenletters op de drie
spiegelglazen, boven 't wit. de woorden tonen hun
inhoud van buiten: restaurant. de ornamenten op 't wit er
onder hebben geen gewilden inhoud. ze zijn 't geen ze
zijn, van binnen en van buiten. 'une pomme purée.' een
bedelaar. die is dâns la purée. 'un mendiant.' beter een
mendiant te eten dan er een te zijn. union centrale- een
poort- des càe, marques. de groote poort van de usine
tegenover me is op zondag gesloten. wie is 'open' op
zondag] een vrouwelijke tramconducteur. de groene
heesters laten een doortocht. twee militairen. alles heeft
zijn 'sfeer.' restaurant, dingen en menschen. 't een is ten
koste van 't ander. 'dix sous la botte, pas chère.' bloemen
op de karretjes, tègen 't trottoir. karretjes met appelen.
karretjes met sinaasappelen. karren aldoor. 'caisse.' de
'caisse' marcheert nog- dank zij 't papier. hoofden en

hoeden boven de groene heesters. de heesters op normale menschoogte. wat is normaal? 'un beaftick aux pommes' wie is normaal? de franschen zijn niet groot. in engeland zouden de heesters weer hoger moeten zijn. die soldaat er boven uit, die dame ook en ook die geestelijke een mannetje met een stijve voet naast me. die voet is abnormaal. tusschen 't normale 't abnormale. wat is abnormaal? een juffrouw met een punthoed, ja. die is alleen 'hier' abnormaal de massa beslist. toch kan hij die langer is mèer zien, een auto naar links, een kinderwagentje naar rechts. beide bereiken hun doel. de groene heesters in de bakken: nòch naar links nòch naar rechts op palmzondag. recht naar boven. de groene fusains zijn geen rameaux. de menschen dragen van daag de brins als rameaux. de brins worden door de kerk gewijd. de fusains: aan welke wijding danken zij hun wijding" re-re-re-re-h-toe-oet! er is een bizondere wijding binnen dit groen in de bakken. deze stoeltjes, deze tafeltjes, deze gerechten, deze menschen -wie wijdt ze? drie menschen met palmpjes. daar bij de bloemenvrouw ook palmpjes. een weduwe, een kind, een gedecoreerde soldaat, met palmpjes. wat bracht deze soldaat de palm? een dichter zonder palm. twee dames met palmpjes en parasols. de menschen beschermen zich graag. twee, drie, vier jonge meisjes met palmpjes. de duif uit de ark droeg ook een groen takje. 'merci madame.' l'addition s'il vous plaît. montrouge -gare de l'est - -gare de l'est - montrouge in rood op geel. komen en gaan. eb en vloed. de trams zien er beide eender uit, maar hun inhoud is anders. een kind speelt buiten: a-lec-san-dre. ik zie, van binnen: erdnaxela, op den rand van den luifel, tegen 't licht. toch geen hebreeuwsch, alexandre, in omgekeerde richting. 't woord verandert en niet alle letters blijven 't zelfde. wie is 't zelfde, van buiten en van binnen? en toch

blijven alle letters dezelfde dingen: binnen en buiten is één. het uiterlijke blijft toch het innerlijke. de buitenkant is uit de binnenkant en de binnenkant is uit de buitenkant op te maken. maar de buitenkant schijnt eerder begrepen te worden. 'une orange.' van buiten en van binnen oranje. 't oranje van buiten is anders dan 't oranje van binnen. 'un petit suisse.' die is van buiten en van binnen eender wit. 'voilà, monsieur.' oranje op 't witte bord op 't witte servet. puurheid door één kleur en puurheid door volledigheid van kleuren. puurheid door terugkaatsen en puurheid door absorbeeren. wie absorbeert puur en kaatst puur terug? de sinaasappel een feest in de zon. toch is men dikwijls bang voor pure kleur. witte enveloppe op 't witte servet. 10 cts. een doofstomme binnen 't groen. rose papiertje: horoscope. re-re-re-re-h-h monrouge st. augustin in rood op geel. de doofstomme hoort geen geluiden van buiten. hoort bij van binnen? 'du pain, s'il vous plait.' 'merci madame.' al die menschen spreken. zij hooren geluiden van buiten - spreken ze dàarom? de doofstomme ziet wèl, ziet hij meer? rhoe-ach-hoe!! die auto ziet hij niet. 'qu'est ce que vous prenez, madame?' de fille de salle is niet doofstom. de sinaasappel was doofstom. wie 'spreekt' meer? mijn, boeuf bourguignon was ook doofstom. toch 'sprak' ook die. weer ànders. de sinaasappel was oranje en de boeuf was bruin. omgekeerd, zouden beide me niet gesmaakt hebben. 'une blanquette de veau!' elk ding naar zijn aard. alle dingen zijn goed als ze goed zijn in hun soort. elk soort is goed als 't soort' goed is. toch is elk ding en elke soort voor verbetering vatbaar -maar treedt 't dan niet uit 'zijn soort'? de boeuf was een 'boeuf' en de sinaasappel was een 'sinaasappel': wie is inderdaad zooals hij heet! de sinaasappel is niet goed voor zij heelemaal rijp, de boeuf voor hij toe bereid is. wanneer zijn wij heelemaal rijp en bereid! een boeuf is

een boeuf en een sinaasappel is een sinaasappel. een gastronom is een gastronom, ook in de kerk van Montrouge. toch is een zakenman dikwijls weinig zakenman en een artiest dikwijls weinig artiest. een man is dikwijls een vrouw en een vrouw dikwijls geen vrouw. 'un boeuf gros sel.' 'une pomme dessert,' 't grove en 't fijne. beide is nodig. kan 't een 't ander vervangen? beide kost geld: beide hebben waarde. 'elle n'est pas très bonne,' die appel heeft niet veel waarde en kost toch geld. 'deux cafés, deux!' ik zie weer 't rose papiertje. horoscope ... een erfenis, maar de horoscope is aan een vrouw gericht, niet aan mij. een auto. een zondagsche hoed waait af. ik voel de wind langs 't glazen scherm, achter me. de zon schijnt en de wind is koud. het goede en het kwade, tegelijk. de zon schijnt op de bloemenkarretjes, op de oranges, op de avenue. een affiche aan de overkant: 'fabrique de sommiers.' die fabriek is nodig, zooals 't restaurant nodig is. achter me, door 't glas, een stuk van de fortifications - met affiches er voor. achter de fortifications slapen apachen, in 't veld. toch is de stad daar niet uit. apache, stad, politie: 't een is er door 't ander. de avenue loopt door, buiten de barriere. 's nachts geen menschenbeweeg in massa: toch leeft ook dàn de avenue. op de tramrails loopt een trein: voor proviand. zonder proviand geen stad, geen restaurant. tusschen alles verband. toch is 't verband tusschen tang en varken ver te zoeken. 'un café vieux marc.' die werkman permitteert zich geen luxe: alle likeur heft de wijn op. dat meisje doet water in haar wijn, die meneer doet geen water in zijn wijn en neemt toch geen likeur. in de pharmacie is nog charbon naftalé granulé en vin de pepsina byla. tegen alles is een middel, voor elk middel een kwaal. ook een karnemelkdieet restaureert de maag. waar niets is, verliest de keizer zijn recht. in parijs is geen karnemelk. dix sous la botte.

die bloemenverkoopster schenkt water niet bij haar wijn maar op haar bloemen in-de-zon. de bloemen komen van buiten parijs en zij ook. ook 't vrouwtje met de coeurs à la crème. dat déjeuneert en doet zaken met 't restaurant. een coeur à la crème: een hart van karnemelk in melk. wit in wit en toch niet 't zelfde. toch karnemelk in parijs! in anderen vorm vindt men overal 't zelfde. veel coeurs à la crème vervangt de likeurs en de medicijnen. de likeurs en de medicijnen vervangen weer veel harten. 'je vous donne mon coeur.' zij heeft er verscheidene, la bonne femme 'ma fille!' indertijd had ze maar één hart. die twee daar eten samen een coeur à la crème. die petit trotin heeft twee coeurs à la crème. die vreemdeling daar eet zijn coeur à la crème alleen. een soldaat. heeft hij een coeur à la crème? een coeur à la crème is week maar ook blank. 'vous avez terminé, monsieur?'

mondriaan

emma remmelts

karl ove knausgard

'lente' 2016

vertaling: martine mars

je weet niet wat lucht is, toch adem je. je weet niet wat slaap is, toch slaap je. je weet niet wat nacht is, toch lig je erin. je weet niet wat een hart is, toch klopt het regelmatig in je borst, dag en nacht, dag en nacht, dag en nacht.

je bent drie maanden en je bent als het ware gewikkeld in routine, alle dagen lig je als het ware op een bedje van hetzelfde, want je hebt geen cocon zoals de larven, je hebt geen buidel zoals de kangoeroes, je hebt geen winterhol zoals de dassen en de beren. je hebt het flesje met melk, je hebt de commode met de luiers en de babydoekjes, je hebt de kinderwagen met het kussentje en het dekbed, je hebt de grote, warme lichamen van je ouders. hierdoor omringd groei je zo langzaam dat niemand het merkt, jijzelf al helemaal niet, want eerst groei je naar buiten, door wat je om je heen hebt te grijpen en vast te leggen, met je handen, met je mond, met je ogen, met je gedachten, die daardoor worden geschapen, en pas als je dat een paar jaar hebt gedaan en de wereld tot stand is gebracht, begin je dat wat grijpt te ontdekken en groei je ook naar binnen, naar jezelf. hoe is de wereld voor een pasgeboren kind?

licht, donker. koud, warm. zacht, hard.

de hele batterij aan spullen in een huis, al het zinvolle dat door de relaties in een gezin wordt gecreëerd, al de betekenis waar de mensen in wonen, is onzichtbaar, niet in het donker verscholen, maar in het licht van het ongedifferentieerde.

niemand vertelde me ooit dat heroïne zo fantastisch is omdat de gevoelens die erdoor worden opgewekt, ver-

want zijn aan de gevoelens die we als kind hebben, wanneer overal voor wordt gezorgd, die totale geborgenheid waar we dan in leven, die zo fundamenteel goed is. wie die roes heeft ervaren, wil dat weer, want die weet dat het bestaat en dat het mogelijk is.

het leven dat ik leid, is door een afgrond van het jouwe gescheiden. het is vol problemen, conflicten, plichten, dingen die moeten worden geregeld, gedaan, gefikst, vol verlangens die moeten worden vervuld, verlangens waaraan niet kan worden voldaan, wat pijnlijk kan zijn, en dat alles in een voortdurende stroom waarin bijna niets stilstaat maar alles in beweging is, en waar alles moet worden gepareerd,

ik ben zesenzeestig, en ik denk dat het leven uit gebeurtenissen bestaat die gepareerd moeten worden. en dat het bij de momenten van geluk altijd om het tegenovergestelde daarvan gaat.

wat is het tegenovergestelde van pareren?

dat is niet regrediëren, dat is niet jouw wereld van licht en donker, warmte en koude, zacht en hard opzoeken. dat is ook niet het licht van het ongedifferentieerde, het is niet de slaap of het rusten. het tegenovergestelde van pareren is scheppen, maken, iets toevoegen van wat nog niet bestond.

jij bestond nog niet.

het woord 'liefde' gebruik ik niet vaak, het lijkt te groot in verhouding tot het leven dat ik leid, in verhouding tot de wereld die ik ken. en ik ben opgegroeid in een cultuur die voorzichtig was met woorden. mijn moeder heeft nooit gezegd dat ze van me houdt en ik heb nooit gezegd dat ik van haar hou. en zo is het met mijn broer ook. als ik tegen mijn moeder of mijn broer had gezegd dat ik van ze hield, zouden ze verbijsterd zijn geweest. ik zou een last op hun schouders hebben gelegd, de balans tussen ons

op brute wijze hebben verstoord, zo'n beetje alsof ik dronken op een doop had rondgewaggeld. toen jij werd geboren wist ik niets van jou, toch werd ik met gevoelens voor jou vervuld, eerst waren ze overweldigend, want een geboorte is overweldigend, ook voor degene die toekijkt - het is alsof álles in de kamer zich verdicht, alsof er een zwaartekracht ontstaat die alle betekenis naar zich toe trekt, zodat die een paar uur lang alleen daar bestaat, en vervolgens worden ze steeds minder heftig, als het ware ingebed in het leven van alledag, verdund met al de uren waarin niets voorvalt, maar toch altijd aanwezig.

ik ben je vader en je kent mijn gezicht, mijn stem en de manieren waarop ik je vasthoud, maar afgezien daarvan kan ik voor jou wie dan ook zijn, vol van wat dan ook. mijn eigen vader, jouw grootvader, die dood is, bracht zijn laatste jaren bij zijn moeder door, en hun bestaan was onbarmhartig. hij was aan de drank en was geregredieerd, hij kon niets meer pareren, hij had nergens meer grip op, zat alleen maar te drinken. en het was geen toeval dat hij dat bij zijn moeder deed. zij had hem gebaard, zij had voor hem gezorgd en hem van hot naar her gedragen, erop toegezien dat hij warm en droog was en zijn buikje vol had. de band die hierdoor tussen hen was ontstaan, was nooit verbroken. hij heeft het geprobeerd, dat weet ik, maar het lukte hem niet. daarom was hij daar. daar kon hij ten onder gaan. hoe ziek dit ook was, hoe afstotelijk dit ook was, het was ook liefde. ergens diep van binnen was er liefde, de onvoorwaardelijke liefde.

destijds had ik geen kinderen, dus kende ik dit niet. ik zag alleen het afstotelijke, de onvrijheid, de regressie. nu ken ik het wel. liefde is veel en het meeste ervan is vluchtig, verbonden met alles wat er gebeurt, alles wat komt en

gaat, alles wat ons eerst vult en dan leegmaakt, maar de onvoorwaardelijke liefde is constant, 'ze gloeit zachtjes een leven lang, en ik wil dát je dat weet, dat ook jij daarin geboren bent en dat je erdoor omringd zult zijn, wat er ook gebeurt, zolang je moeder en ik leven.

misschien wil je er niets van weten. misschien wil je je ervan afkeren. en op een dag zul je begrijpen dat dat niets uitmaakt, dat dat niets verandert, dat de onvoorwaardelijke liefde de enige liefde is die niet bindt, maar vrijmaakt. dat wat bindt, is iets anders, dat is een andere vorm van liefde, minder puur, meer versmolten met degene die liefheeft, en die liefde heeft meer kracht, die kan alles overschaduwen en zelfs verwoesten, dat moet ze worden gepareerd.

knausgard

yolanda entius

bette midler 1976

i was walking down 42nd street one day,
and this amazing thing happened to me.

it was july it was about 89 degrees.
 it was hot. i was walking east and this
 humungous person was coming west.
 and she had this big blue house dress on peppered
 all over with little white daisies.
 she was almost bald but sitting on top of her head was
 this fried egg. which i thought was really unusual.
 because in new york city the ladies with the
 fried eggs on their heads don't generally come
 out until september or october you know.
 here was this lady this demented lady with a little
 fried egg on her head in the middle of july.
 god what a sight and ever, ever since i saw that
 lady not one day goes by that i don't think of
 her and i say to myself
 'oh god, don't let me wake up tomorrow
 and want to put a fried egg on my head. oh god."
 then i say real fast i say
 "oh god, if by chance i should wind up with a fried
 egg on my head. don't let anybody notice.'
 and then i say real fast after that
 'if they do notice that i'm carrying something
 that, that's not quite right and they want to talk
 about it, let 'em talk about it but don't let 'em
 talk so i can hear i don't want to hear it.'

midler
 matthias de koning
 c buddingh gard sivik 1962
 ars poetica

ik weet het nog als de dag van gisteren
 (ik was misschien 22): ik zat
 te broeden op een gedicht, en mijn moeder
 zat bij het raam de aardappels te schillen
 het vers wilde maar niet lukken: het zweet
 stond op mijn rug en vol ergernis dacht ik:
 hoe kan men in godshere naam dan ook
 poëzie schrijven in een kamer waar
 iemand aardappels zit te schillen?
 die avond, toen iedereen sliep, maakte ik het
 vers af, het was een bijzonder slecht vers
 en pas heel veel later begreep ik de beste
 gedichten schrijft men al aardappels schillend

gard sivik

vincent vanderberg
 dubravka ugrešić
 uit: 'niemand thuis' 2005
 vertaling: roel schuyt.

over het onderwerp 'ballingschap' in de loop van de tijd en door talloze auteurs de schitterendste bladzijden geschreven dankzij de onderbewuste retouche van de schrijver verkreeg ballingschap de aura van een romantische revolutie tegen de wetten en regels van het alledaagse bestaan, van een romantisch afzien van huis en vaderland tot meerdere glorie van de persoonlijke vrijheid. alleen wilden de auteurs van deze bladzijden weleens een banaal detail vergeten. bijvoorbeeld dat walter benjamin zelfmoord pleegde omdat hij geen papieren kreeg en dat alles misschien heel anders was gelopen als de beambte een stempel in zijn paspoort had gezet. maar in alle mythes, dus ook in die over ballingschap. is men nu eenmaal geneigd een anonieme ambtenaar over het hoofd te zien. en dankzij deze retouche, niet alleen van de schrijver maar ook van de ontvanger, lijkt achter een bureaucratische trivialiteit de hand van het noodlot te schuilen.

ook de vluchtelingen en ballingen zelf retoucheren nog weleens onbewust hun vluchtverhaal, of ze laten toe dat hun omgeving dat doet. ik ken iemand van wie het besluit om tijdelijk zijn land te verlaten door zijn omgeving werd geïnterpreteerd als 'de morele opstand van een intellectueel tegen het groeiende neofascisme'. maar, de persoon in kwestie was eerder weggelopen van zijn vrouw dan dat hij gevlucht was voor het groeiende neofascisme, en het was te laat om dat nog toe te geven. hij wilde de aardige mensen die hem in hun midden hadden opgenomen vooral met teleurstellen uiteindelijk bleek zijn morele kompas hem de juiste richting te hebben aangegeven. de vlucht voor zijn vrouw had hem gemaakt tot een bescheiden strijder tegen het fascisme, en zie: na zijn

vertrek dreigden fascist en neonazi's zijn land steeds meer in hun greep te krijgen.

soms gaat het precies omgekeerd. een andere kennis was inderdaad voor het fascisme in zijn land gevlucht en hij had het geen gelegenheid voorbijgaan om zijn afkeer van wat daar gebeurde luid en duidelijk kenbaar te maken. eenmaal in het bezit van een vluchtelingenstatus ontdekte hij dat hij eindelijk eens openlijk en zonder schaamte kon praten over een onderwerp dat door het opkomende fascisme in zijn eigen land tot taboe was verklaard: zijn homoseksualiteit. vanaf dat moment maakte hij zich over het fascisme met meer zo druk.

ballingen. asielzoekers, emigranten, vluchtelingen. nomaden. migranten. aanvragers van documenten – allemaal zijn ze voor hun nieuwe omgeving een voortdurende bron van irritatie. in een geciviliseerde samenleving zullen de mensen dat uiteraard niet graag toegeven. ze kloppen zich op de borst om hun multiculturele instelling, ze investeren tijd en geld in hulp- en integratieprojecten, richten liefdadigheidsinstellingen en –fondsen op. creëren ambtelijke structuren en organisaties en organiseren demonstraties om steun te betuigen aan deze of gene minderheid

onder de immigranten (al naar gelang welke groep op dat moment het meest in de publieke belangstelling staat). kortom, al die brave borsten gaan als in een theaterstuk met hun activisme door tot ze erbij neervallen. en dat allemaal om niet te worden geconfronteerd met de keiharde realiteit: voor de lokale meerderheid zijn nieuwkomers altijd een bron van ergernis.

in de literatuur krijg je van ballingschap meestal de romantische zijde te zien. in de realiteit ervaart een balling daarvan alleen de traumatische keerzijde. kiezen voor

ballingschap veronderstelt een stuk opstandigheid, maar vereist ook een zekere mate van onderworpenheid om de procedure ter verkrijging van een nieuw vaderland te kunnen doorlopen. de enige manier waarop een balling de trauma's van zijn ballingschap te boven kan komen is door ze met te boven te willen komen, maar ze als een permanente toestand te aanvaarden, door zijn verblijf in de wachtkamer tot een opgewekte levensideologie te herscheppen en slechts een god te aanbidden: de koffer!

de koffer is het intiemste deel van iemands ballingschap. terwijl ik dit schrijf staan er tien stuks bagage om me heen: tassen, koffers en trolleys, in alle mogelijke prijsklassen en gekocht in verschillende steden ik bekijk ze met tedere blik: zij zijn mijn enige vaste metgezellen. de enige getuigen van mijn omzwervingen samen met mij reizen ze de hele wereld rond, ze volgen mij van land tot land en van het ene hotel naar het andere.

als ik ergens van droom. dan h dat niet van een nieuw hun. maar van een nieuwe koffer. zoals die ene in een dure winkel in londen. een koffer om nooit te vergeten. hij was bijna net zo hoog als ikzelf en had een deksel dat in twee delen openging. als de deuren van een kast. zowel de binnen- als de buitenkant was met de hand gemaakt en was van het allerbeste leer. het interieur was nog volmaakter ingedeeld dan de volmaakste kastorganizer ter wereld, met schitterende vakjes voor kleine dingetjes als creditcards' en tandenborstels, en grotere vakken voor avondjurken, bontjassen en schoenen. maar er hing wel prijskaartje aan 8.000 (achtduizend!) pond.

van die dingen dus. als iemand ooit ergens een nog duurdere ziet, wil hij het me dan laten weten? want mocht ik in een loterij een leuke prijs winnen. dan weet ik wat ik

het eerst ga kopen oost west, thuis best, daarover zijn de meeste mensen het met elkaar eens. maar ook hier heeft de meerderheid het bij het verkeerde eind. oost west, koffer best!

ugrešić

margijn bosch
dubravka ugrešić

bruggen

amsterdam mag zich dan dikwijls van zijn carnavaleske kant laten zien. de stad heeft ook een ander gezicht, een gezicht dat noodt tot contemplatie.

een van de tot contemplatie dwingende aspecten van is de structuur van de stad. die een puzzel oplevert die absoluut moet worden opgelost. een belangrijk element daarin is het grachtenstelsel. dat een ragfijn netwerk vormt, te vergelijken met het web van een spin. als persoon a voor het rijksmuseum staat en naar persoon b wil die voor de oude kerk op hem staat te wachten. hoeveel

tijd kost het a dan om bij b te komen en hoeveel grachten en bruggen moet hij daarvoor passeren? op het eerste gezicht is dit een zinloze vraag. een echte wandeling door amsterdam is zo iets als een stukje mentaal filigraanwerk. want dat is waar de stad zelf ook het meest op lijkt: het werk van een filigraanmeester.

er zijn meer dan vijfhonderd bruggen. een brug overgaan betekent een moment van bespiegeling, van contemplatie. een wandelaar kijkt naar rechts. naar links en dan recht voor zich, naar het punt waarheen hij onderweg is. dan draait hij zich om. zodat hij het punt kan zien waar hij vandaan komt. voor zijn ogen ontvouwen zich vier stadsgezichten. zelfs de korte gang over de brug, van de ene naar de andere kant van het water. is in wezen een serieuze. beschouwende daad.

sommige van die vierhonderd bruggen zijn ophaalbruggen die regelmatig omhooggaan omdat er een boot door moet. in dat geval kan een voetganger. fietser of automobilist niets anders doen dan wachten -- het is een kleine. alledaagse situatie waarin we genoodzaakt zijn na te denken en door overmacht gedwongen worden onze beweging te vertragen. dat gedwongen ten maant ons tot bescheidenheid. tot medewerking en verdraagzaamheid, want we moeten stoppen om een ander door te laten die staat te wachten. kijkt gefascineerd naar de schepen die hij anders in zijn haast niet zou opmerken, naar de gezichten van de andere wachtenden. die hem anders nooit zouden opvallen. naar de gebouwen om zich heen, naar de lucht of naar de eendennesten die op het water drijven... tijdens dat gedwongen wachten zal hij zich afvragen of hij echt wel zo veel haast heeft of het wel zo belangrijk is om te komen waar hij heen wilde en of er iets bijzonders zou gebeuren al: hij eens een andere route nam. rechtsonkerst zou maken of gewoon ergens anders

heen ging. een van de oudste ophaalbruggen is de magerbrug. uit 1670 stel dat er onder al die hemelse die-naren en ambtenaren gods een engel was die een archief zou moeten bijhouden van alle gedachten die door de hoofden speelden van de personen die ooit voor de magerbrug hebben staan wachten tot die weer omlaag gingen zij hun weg konden vervolgen en dat we de innerlijke stem van al die wachtenden zouden kunnen horen. dat we door elkaar heen de stemmen zouden horen van een vrouw die zich naar de markt haast om haar groenten te verkopen, van een hoertje dat net een beetje geld heeft verdiend, van peter de grote die incognito in de stad verblijft of van jan steen die verf is gaan kopen...

als zo iets toch eens mogelijk was, ja, dan zou dat de spannendste en geloofwaardigste geschiedschrijving opleveren die iemand zich maar zou kunnen denken.

cees walburgh schmidt
twee fragmenten

--

--deze keer met: matthias de koning, hans dagelet, vincent vandenbergh, annette kouwenhoven, cees walburgh schmidt, margijn bosch, maureen teeuwen, jan joris lammers, emma remmelts, florian diepenbrock, yolanda entius, wim van der grijn, en anderen.

--verantwoordelijkheid ligt bij:

open kunstenaarsvereniging 'de (eerste) republiek' (sinds 1992) en 'de balie' (sinds 1982)

--inlichtingen onder anderen bij:

<https://debalie.nl/> <https://www.discordia.nl/>

<https://www.stan.be/> <https://barreland.nl/> <https://de-roovers.be/>

<https://theatertroep.nl/> cooperatiele@lenz@gmail.com

[lenz@gmail.com](mailto:cooperatiele@lenz@gmail.com)

--correspondentie: riserv@gmail.com

(addendum)

samuel beckett

uit: uit: textes pour rien

(2)

voort. voort. voort. zeg voort. laat voortgezegd zijn.
hoe dan ook voort. tot hoe ook niet voort. hoe ook niet
voortgezegd. zeg voor laat gezegd zijn. miszegd. voortaan
zeg voor laat miszegd zijn. zeg een lichaam. waar geen.
geen geest. waar geen. dat tenminste. een plek. waar
geen. voor het lichaam. om te zijn. heen te gaan. uit te
gaan. terug heen. nee. niet uit. niet terug. daar slechts.
daar blijven. daar voort. nog. alles vanouds. niets anders

ooit. ooit geprobeerd. ooit gefaald. geeft niet. weer pro-
beren. weer falen. beter falen. eerst het lichaam. nee.
eerst de plek. nee. eerst beide. dan de een. dan de ander.
de een beu de ander proberen. de ander beu terug de
een beu. zo voort hoe dan ook voort. tot beide beu. bra-
ken en weg. braken en terug. het lichaam weer. waar
geen. de plek weer. waar geen. weer proberen. weer fa-
len. weer beter. of beter slechter. weer slechter falen. nog
weer slechter. tot voorgoed beu. voorgoed braken. voor-
goed weg. waar geen van beide voorgoed.
een plek. waar geen. een tijd van proberen te zien. probe-
ren te zeggen. hoe klein . hoe wijd.
niet nu. beter weten nu. beter ongeweten nu.
geen plek dan de ene. geen dan de ene waar geen. van
waar nooit ooit in. hoe dan ook in. eldersloos. ginderloos
ginds. gindsloos ginder. ginderloos gindsloos ginder.
waar dan dan daar zien- zien voor laat gezien zijn. mis-
zien. voortaan zien voor laat miszien zijn. waar dan dan
daar nu zien- waar dan dan daar nu een ander zien.
beetje bij beetje oude man en kind. nee. zeg nee. nooit
weg. nooit terug. tot ja. tot zeg ja. ook weg. ook terug.
het hoofd. niet vragen of het weg mag. zeg nee. vrage-
loos nee. het mag niet weg. behalve als vaagte weg. dan
alles weg. ach vaagte ga. ga voorgoed. alles voorgoed.
eens en voorgoed.

